కిన్నెరసాని పాటలు

*

కోకిలమ్మ పెళ్లి

*

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

మొదటి ముద్రణము
౧౯౩౮

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాశాల : బెజవాడ

చిత్రాలు

బాపిబావవి

కిన్నెరసాని పాటలు

కల్పన :

కిన్నెర మహాపతివ్రత. అందరు తెలుగుకోడళ్లలాగే ఉద్విగ్న హృదయ. ఎన్నోవేల తెలుగుకుటుంబాలకు సామాన్యమైన అత్తా కోడళ్ళ పోరాటం ఆ యింట్లోనూ వెలిసింది. కొడుకుసుఖం మెరుగని అత్తకు కిన్నెరమీద నింద లారోపించటం పని అయింది. ఒకప్పుడు ఆవిడ చేసిన నింద భరించటం కష్టమైంది. కిన్నెరహృదయం శోకం చేత ప్రళయసముద్రం అయింది. కిన్నెరభర్త ఏంచేస్తాడు ? తల్లిని కాదనాలేడు, భార్యను ఓదార్చుకోనూలేడు. ఆవేశహృదయంతో కిన్నెర అడవులవెంట పరుగెత్తింది. భర్త పోయి ఆమెను వద్దని కౌగిలించుకొన్నాడు. ఆమె అతనికౌగిట్లోనే కరిగి నీరై వాగై ప్రవహించింది. అతడు శోకించి శోకించి శిల అయినాడు,

వనములను దాటి 'వెన్నెల బయలు' దాటి
తోగులను దాటి దుర్గమాద్రులను దాటి
పులుల యేనుగుల నడుగులు కలుపుకొనుచు
'రాళ్ల వాగు' దాటి పథాంతరములు దాటి

అచట కిన్నెరసాని —

నా యాత్మయందు

నిప్పటికి దాని సంగీతమే నదించు ...

కిన్నెర పల్లిక

ఓహో కిన్నెరసాని
ఓహో కిన్నెరసానీ
ఊహామాత్రము లోపల
నేల నిలువవే జవలారా !

కరగిపోతి నిలువెల్లను
తరలించితి నాజీవము
మరగిపోయి నాగుండియ
నురిగిపోయెనే ప్రియురాలా - ఓహో !

తనమీద తప్పే యున్నది
అనుకోవే నాథునిదెస
వనితలు నీవలె కఠినలు
కనిపించరువే యెందును - ఓహో!

ఇంత కోప మేమిటికే
యింత వంత మేమిటికే
ఇంతులు జగమున పతులకు
నింతలు సేయుదురటవే - ఓహో!

ఇప్పుడెగదె నా కౌగిట
కప్పితి నీ శోకమూర్తి
అప్పుడె నిలువున నీరై
యెప్పుడు ప్రవహించితివే - ఓహో!

అంత పగే బూనితివో
అంత కోప మొందితివో
ఇంతీ! నను శిక్షింపగ
నిం కొక మార్గము లేదటె - ఓహో!

రాలపైన తొలినాళుల
కాలిడగా నోర్వలేవు
రాలను కొండల గుట్టల
నేలా ప్రవహించెదవో - ఓహో!

నీవు మహాపతిశీలవు
కా వని నే నంటినటే
అటు లంటిన నాకంఠము
కటారి త్రెంచకపోతిన - ఓహో!

వెన్నెలవలె తెల్లని నీ
సన్నని మేనిపసందులు
కన్నులకును కనిపించెను
చిన్నితరగచాలువోలె - ఓహో!

నీ యొయ్యారపు నడకలు
మాయురె! కనిపించెను పో
మలకలుగా ప్రవహించిన
సెలయేటి భవన్మూర్తిని - ఓహో!

నీ నవ్వులు నురుగులుగా
నీ వళు లవి తరగలుగా
నీ కన్నులు మీనులుగా
నీకరణిని ప్రవహించెదు - ఓహో!

నీ జఘనము నిసుకతిన్నె
గా జూచిన నాకన్నులు
ఊడిపడవు నేలపైన
నురిసిపోవు లోనె లోనె - ఓహో!

తనమొడ తప్పే యున్నది
అనుకోవే నాథునిదెస
వనితలు నీవలె కఠినలు
కనిపించరువే యెందును - ఓహో!

ఇంత కోప మేమిటికే
యింత వంత మేమిటికే
ఇంతులు జగమున పతులకు
నింతలు సేయుదురటవే - ఓహో!

ఇప్పుడౌగదె నా కౌగిట
కప్పితి నీ శోకమూర్తి
అప్పుడౌ నిలువున నీరై
యెప్పుడు ప్రవహించితివే - ఓహో!

అంత పగే వూనితివో
అంత కోప మొందితివో
ఇంతీ! నను శిక్షింపగ
నిం కొక మార్గము లేదటె - ఓహో!

రాలపైన తొలినాళుల
కాలిడగా నోర్వలేవు
రాలను కొండల గుట్టల
నేలా ప్రవహించెదవో - ఓహో!

తనమీద తప్పే యున్నది
అనుకోవే నాథునిదెస
వనితలు నీవలె కఠినలు
కనిపించరువే యెందును - ఓహో!

ఇంత కోప మేమిటికే
యింత వంత మేమిటికే
ఇంతులు జగమున పతులకు
నింతలు సేయుదురటవే - ఓహో!

ఇప్పుడెగదె నా కౌగిట
కప్పితి నీ శోకమూర్తి
అప్పుడె నిలువున నీరై
యెప్పుడు ప్రవహించితివే - ఓహో!

అంత పగే పూనితివో
అంత కోప మొందితివో
ఇంతీ! నను శిక్షింపగ
నింకొక మార్గము లేదటె - ఓహో!

రాలపైన తొలినాళుల
కాలిడగా నోర్వలేవు
రాలను కొండల గుట్టల
నేలా ప్రవహించెదవో - ఓహో!

ఈ దురదృష్టుడ నేమని
రోదించెద నడవులందు
నీదే నీదే తప్పని
వాదించిన వడవు లెల్ల - ఓహో!

ఇదిగో చేతులను చాచితి
నేడ్చుచుంటి కంఠ మెత్తి
ముదితా! వినిపించుకోనక
పోతివటే ప్రియురాలా - ఓహో!

నీకై యేడిచి యేడిచి
నా కంఠము సన్నవడియె
నా కన్నులు మందగించె
నా కాయము కొయ్యబారె - ఓహో!

ఈ యేడుపు రొదలోపల
నా యొడలే నే నెఱుగను
నా యీ దేహ మిదేమో
తాయివోలె నగుచున్నది - ఓహో!

కిన్నెర నడకలు

కరిగింది కరిగింది
కరిగింది కరిగింది
కరిగి కిన్నెరసాని వరదలై పారింది
తరుణి కిన్నెరసాని తరకల్లు కట్టింది
పడతి కిన్నెరసాని పరుగుల్లు పెట్టింది

కదిలింది కదిలింది
కదిలింది కదలింది
కదిలి కిన్నెరసాని వాఁదుగుల్లుపోయింది
సుదతి కిన్నెరసాని సుళ్లుగా తిరిగింది
ముదిత కిన్నెరసాని నురుసుల్లు గ్రక్కింది

నడిచింది కడరాళ్లు
గడిచింది పచ్చికల్
తడిసి కిన్నెరసాని నుడులలో మొరసింది
జడిసి కిన్నెరసాని కడలందు వోరిసింది
నుడిసి కిన్నెరసాని జడలుగా కట్టింది

కరగగా కరగగా
కాంత కిన్నెరసాని
తరగచాలులమధ్య తళతళా మెరిసింది
నురుసుపిండులతోడ బిరబిరా నడిచింది
ఇసుకనేలలపైన బుసబుసా పొంగింది

కదలగా కదలగా
కాంత కిన్నెరసాని
పదువుకట్టిన లేళ్ళకదుపులా తోచింది
కదలు తెల్లని పూలనదివోలె కదిలింది
వదలు తెల్లనితాచు పడగలా విరిసింది

నడవగా నడవగా
నాతి కిన్నెరసాని
తొడిమ యూడినపూవుపడతిలా తోచింది
కడు సిగ్గుపడు రాచకన్నెలా తోచింది
బెడగుబోయిన రత్నపేటిలా తోచింది

పతి రాయివలె మారి
పడియున్న చోటునే
పడతి కిన్నెరసాని విడలేక తిరిగింది
ముగుద కిన్నెరసాని వగచెంది తిరిగింది
వెలది కిన్నెరసాని గలగలా తిరిగింది

తాను నదిగా నేల
నైనా ననుచు లోన
పూని కిన్నెరసాని పొగిలింది పొగిలింది
ముక్తగీతికవోలె మ్రోగింది మ్రోగింది
ఒకచోట నిలువలే కురికింది వురికింది

ఏ వుపాయముచేత
నైన మళ్ళీ తాను
మనిసి కిన్నెరసాని నగుదామ యనిపించి
ఆవలేనంత కోరికచేత విలపించి
ముగుద కిన్నెరసాని మొరసింది మొరసింది

తను వీడితే వోర్చు
కొనలేదు కాబోలు
బ్రతికుండగా యింత ప్రణయమ్ము కల దంచు
తెలిసితే యింకెంత చెలిమి వుండే దంచు
తలపోసి తలపోసి సొలసె కిన్నెరసాని

అటువంటి పతితోడి
అటువటింతి కాపురం
బిటుచేసికొంటినం చక్కడా లేనంత
వగచింది వగచింది వనిత కిన్నెరసాని
పనరింది పనరింది వనిత కిన్నెరసాని

తుద కేమి చేయుగా
నెదవోక అలవోక
పతి రాయిగా మారి పడియున్న గుట్టపై
అతివ తన కెరటాలహస్తాలతో చుట్టి
వెతపొంది వెతపొంది బిట్టు ఘోషించింది

మాటి మాటికి కొండ
మాద్రిగా పడివున్న
తన నీటుకాణ్ని చేతుల కౌగిలిస్తుంది
పలకవా యని మ్రోతపడి పల్కరిస్తుంది
పతిగుట్టపై తాను వ్రాలియేడుస్తుంది

"ఓ నాథ! ఓ నాథ!
ఓ నాథ! ఓ నాథ!
నాకుమల్లే నీవు నదివోలె పారరా
జలముగా యిద్దరము కలిసి పోదామురా
కెరటాలు కెరటాలు కౌగిలిద్దామురా

ఓ నాథ ! ఓ నాథ !
ఓ నాథ ! ఓ నాథ !
నీయందు తప్పింక నేను చెయ్యాను లేర
ఆనపెట్టితివేని అడుగుదాటనులేర
ఇక జన్మలో కోప మింత పొందను లేర

రార ! ఓహో నాథ
రార ! ఓహో నాథ
వెలది నీకిన్నెరా కలగిపోయిందిరా
నాతి నీకిన్నెరా నలగిపోయిందిరా
పడతి నీ కిన్నెరా బడలిపోయిందిరా

ఓ నాథ ! నీయందు
నేను చేసిన తప్పు
తిరిగి యెప్పటికైన తీర్చుకుంటానురా
నీతోడివ నీదిరా నాతోడివ నాదిరా
మరల నాతో నీవు మాటాడబోవురా,”

పిలిచింది పిలిచింది
పిలిచింది పిలిచింది
పిలిచి కిన్నెరసాని పిలుచుటాపేసింది

బడలి కిన్నెరసాని పడిపోయినట్లుంది
తరుణి కిన్నెరసాని కెరటాలు తగ్గింది

వనరింది వనరింది
వనరి కిన్నెరసాని
మండియారిననిప్పు మాదిరిగా నారింది
తన కర్మ మింతియే యని లోన ననుకుంది
తన కింక పతితోడి తగులు లేదనుకుంది

చేతులారా తాను
చేసుకున్నానాని
యింతి కిన్నెరసాని యేడ్చినా యేడ్పులూ
సుదతి కిన్నెరసాని చూపినా దుఃఖమూ
అవికూడ జలములై ఆమెలో కలిసినై,

"నీలిమబ్బుల బోలు
నిడివి నీచేతుల్లు
న న్నింక కౌగిలించగ రావు కాబోలు
కడుప్రేమతో చేరగా లేవు కాబోలు
నెమ్మదిగ నాయొడల్ నిమురవు కాబోలు

నేను కోపము నంది
నీవప్రక్క నుండగా
వలదన్నకొద్ది నా పదము లొత్తుచు నీవు
తెలచి కౌగింటిలో తేర్చుకుంటూ నీవు
నా బొమ్మ తలచేర్చగా రావు కాబోలు

తలిరాకు వంటిమొ
త్రని మెట్ట పెదవితో
తార్చి నా మోము నద్దగ రావు కాబోలు
నాయొడల్ మివుల నంవపుకువ్వ యని చెప్పి
ఎల్ల తావులను ముద్దిడ రావు కాబోలు"

అని సన్న గొంతుతో
వనరి కిన్నెరసాని
రొద యడంగిన పావురాయిగొంతుకవోలె
తనలోన తా నేమొ మెలమెల్ల రొదచేసి
కొనుచు పల్లవునేలకును డిగ్గి పడిపోయె

జలదేవతలు వచ్చి
నెలత కిన్నెరసాని
పదమంచు పదమంచు బలవంత పెట్టంగ
మరిమరీ పతిచుట్టు తిరిగి కిన్నెరసాని
వలవలా యేడ్చింది పలపలా కుందింది

జలదేవతలు వచ్చి
చలపెట్ట పతిగుట్ట
విడలేక విడలేక పడతి కిన్నెరసాని
చనలేక చనలేక చాన కిన్నెరసాని
పోలేక పోలేక బాల కిన్నెరసాని

జలదేవతలు వచ్చి
చలపెట్ట పతిగుట్ట
వదలగాలేక యా ముదిత కిన్నెరసాని
తల్లిదగ్గరనుండి తనమెడకు పలుపోసి
లాగగాబడ్డట్టి లేగలా సాగింది

సాగింది సాగింది
జాలుగా పారింది
ఆవుపొదుగున పాలు ధారకట్టినయట్లు
వనదేవతలు నీళ్లు వొలకబోసినయట్లు
తల్లి చల్లనిప్రేమ వెల్లివారినయట్లు

జాలుగా పారింది
జలజలా పొంగింది
లేతయెండలు దిశాళిని క్రమ్ముకొన్నట్లు
పాలాట్రగడము పాతరతీసికొన్నట్లు
ముద్దరాలిమనస్సు పొంగివచ్చిన యట్లు

జలజలా పొంగింది
బిలబిలా నడచింది
పరికిణీ తొడుక్కొన్న పదియేండ్లకన్నెలా
చిన్నగంతులు వేయు తెల్లనాబెయ్యలా
పసిపాప సెలవివారిన బోసినవ్వులా

నడిచించి నడిచింది
నడిచి కిన్నెరసాని
నడిచి యందాలు చందాలుగా నడిచింది
గడియలోపల పెద్దకాల్వగా కట్టింది
అడివితోగుల రాణి యన్నట్లు తోచింది

ఏమి కిన్నెరసాని
ఏమి కిన్నెరతోగు
బంగారుతీగలో పానకమ్మై పోయె
కొబ్బరిపాలు వాకలుకట్టినట్లయ్యె
వెయ్యావు లొకసారి పిదికినట్లైపోయె

జలదేవతల వెంట
సాగి కిన్నెరసాని
తెలితారకలవెంట వెలుగులా తోచింది
తలిరుపూవులవెంట తావిలా తోచింది
తెనుగుపాటలవెంట తీపిలా తోచింది

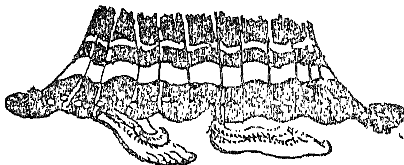
వయ్యారినడలతో
వచ్చు కిన్నెరసాని
వనదేవతలు పూలు పై కుమ్మరించారు
భూదేవతలు ఎదురుపోయి దీవించారు
వాయుదేవతలు రమ్మని పాటపాడారు

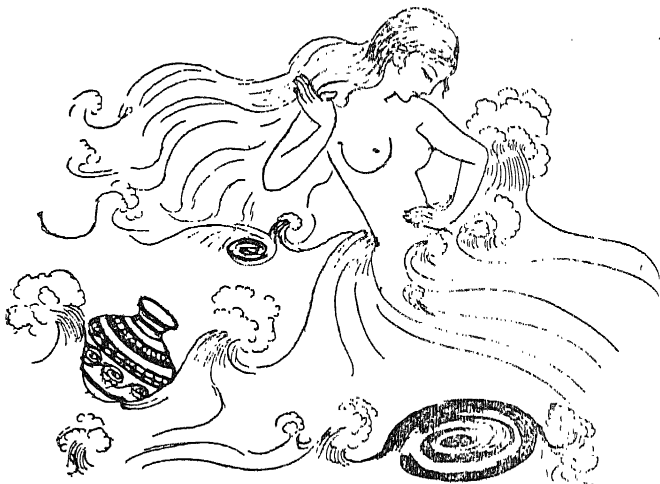
పాఱు కిన్నెరసాని
పజ్జలందున నిల్చి
కోకిలా తన గొంతుకోన విచ్చి పాడింది
పికిలిపిట్టలు మేలిరకముగా కూసినై
తెలుగుపిట్టలు వాళ్ళు తెలియక పాడినై

ఎంతదూరము పోయె
నంతదూరముదాక
తెఱవ కిన్నెర వెన్కతిరిగి చూచుచు పోయె
పడతి కిన్నెర తిరిగి పతి చూచుచునె పోయె
నాతి కిన్నెర తిరిగి నాథు చూచుచె పోయె

పతివంక చూచుచూ
పడతి కిన్నెరసాని
పోయేటివేళలో భూమి తనంతగా
తోరమై విరియుచూ తోవగా చేసింది
కెరటాలతో చొచ్చుకోదు కిన్నెరసాని

బ్రతికి వున్నప్పుడూ
అతివ కిన్నెరసాని
యెంత ఒయ్యారియో యెంత నెమ్మదిచానో
అంత ఒయ్యారమ్ము అడుగడుగు పోయింది
అంత యిల్లాలి నెమ్మదితనము చూపింది

కిన్నెర నృత్యము

కెరటాలలో సూర్యు
తెరచాలులో నీటి
పొరజాలులో కిన్నె
రటు కదలి యిటు కదలి
చిటితరంగాలతో - పొటితరంగాలతో
నటనాలు మొదలెట్టెనే - కొన్నిటి
తుటుములా కదలాడెనే

పువ్వుకన్నెలా జగా
రవ నవ్వులా వేల్పు
కవ చివ్వలా కిన్నె
రటు లూగి యిటు లూగి
చిటిలు కెరటాలతో - పెటిలు కెరటాలతో
జవ్వజవ్వన నూగెనే - తెలిమల్లె
పువ్వురువ్వులు పోయెనే

చిఱుగాలిలో నూగు
కొఱవంపులో నీటు
తరితీపులో కిన్నె
రటు లేచి యిటు లేచి
జల్లుతుంపురులతో - కొల్లతుంపురులతో
మెల్లమెల్లన నాడెనే - కెరటాల
జల్లులో ముంచెత్తెనే

నడినీటిలో మేలి
జడసందులో నీటి
ముడిపొందులో కిన్నె
రటు పొంగి యిటు పొంగి
రంగారునలలతో - పొంగారునలలతో
చెంగుచెంగున దూకెనే - కొంగొత్త
సింగారములు వొలికెనే

సురగాలిలో పొంగు
తరగాలిలో నీటి
తెరడాలులో కిన్నె
రటు పొరలి యిటు పొరలి
పరుగెత్తు నురుగుతో - తరు లొత్తు నురుగుతో
గల్లుగల్లున మ్రోగెనే - జల్లుమని
వెల్లువల్ విరజిమ్మెనే

సొనజారుతూ నీటి
పనవాలుతూ అంద
మున సోలుతూ కిన్నె
రటు చెదరి యిటు చెదరి
చిన్నారినడలతో - పొన్నారినడలతో
వన్నెవన్నెలు పోయెనే కిన్నెరా
క్రొన్నెలాతళుకు కొప్పెనే

చిటు తేనెలా అచ్చ
రల గొంతులా గజ్జ
యల మ్రోతలా కిన్నె
రటు మొరసి యిటు మొరసి
గలగలారవళితో - జలజలారవళితో
మెల్లిగా నూగాడెనే - కెరటాల
జల్లుగా మునురెత్తెనే

తెగపాడుతూ అంద
ముగనాడుతూ తేనె
వగ లోడుతూ కిన్నె
రటు వాలి యిటు వాలి
తళుకువాకలతోడ - బెళుకువాకలతోడ
మలకలై నటియించెనే - తెలినీటి
పులకలై బుగ్గలైనే

లయ పెంచుతూ మధ్య
లయ దించుతూ పాట
రయ మొంచుతూ కిన్నె
రటు సోలి యిటు సోలి
తెలి నీటిమేనితో - తలిరాకు మేనితో
ఒయ్యారములు పోయెనే - కిన్నెరా
అయ్యారె యనిపించెనే

ధణధంగిణాం దధోం
గిణ తక్కిణాం మద్దె
లల మ్రోతలై కిన్నె
రటు మ్రోగి యిటు మ్రోగి
చిఱువెల్లువోనలై - సిరు లొల్కుసోనలై
మృదుతాండవము చేసెనే - వనవీధి
పదువుపాయలు కట్టెనే

ఘలు ఘల్లునా వెల్లు
వల పిల్లునా కొల్ల
వలిజల్లునా కిన్నె
రటు తొక్కి యిటు తొక్కి
గిలుకుటందియలు నా - తళుకుటందియలు నా
అలల నురుసులు తోచెనే - ఆమధ్య
జలాజలా పొంగెత్తెనే

జిగి జెళుకులా ధగా
ధగ తళుకులా జగా
జగి కులుకులా కిన్నె
రటు నవ్వి యిటు నవ్వి
అలల పెన్నురుసుతో - సెలల పెన్నుగునుతో
తెలుగు వాదుగులు పోయెనే - కిన్నెరా
తెలుగు తీపులు చిమ్మెనే

తెలినుర్వులో చెమ్మ
టలు చిమ్ముతూ అలస
టలు క్రిమ్ముతూ కిన్నె
రటు సొక్కి యిటు సొక్కి
చిఱుమీను కనులతో - క్రీను మీను గనులతో
సొగతనములు వోయెనే - లోగొంతు
రాగాలు వెలయించెనే

తమి కోనలో నిటా
రము క్రిక్కుతూ సిగా
రము లొల్కుసూ కిన్నె
రటు తెగిరి యిటు తెగిరి
ననమేని వంపుతో - నునుమేని ముంపుతో
కాలిగజ్జెలు మ్రోగనే - జల్లుమని
కాల్రలు కెరటాల్ చిందెనే

అల కోనలో మంచు
వలి సోనలో వెల్లు
వల వాలలో కిన్నె
రటు లోడి యిటు లోడి
రస మేలు రూపుతో - పస మేలు రూపుతో
సొగసు వంపులు వంగెనే - వెన్నెలా
చిగురు మంపులు నూపెనే

తలి రోర్పుతో నీటి
యలలూర్పుతో అంద
ముల మార్పుతో కిన్నె
రటు తూగి యిటు తూగి
బిగువు టందాలతో - నగవు లందాలతో
నిండుగా ప్రిపహించెనే - పువ్వుల్ల
చెండులా చెలు వొలికెనే

చిఱురాలపై మిఱ్ఱు
లగు నేలపై మెట్ట
లగు చేలపై కిన్నె
రటు దూకి యిటు దూకి
గ్రిక్కదలు నీటితో - చిక్కవడు నీటితో
నీటి గుబురులు కట్టెనే - విరిపూల
తోటలా తళు కొత్తెనే

తెర పొర్లుతో యీగి
కొను మర్లుతో తిర్గి
వడు దొర్లుతో కిన్నె
రటు తరలి యిటు తరలి
పావురా వెలుగుతో - తీవలా వెలుగుతో
ఒత్తుకొని తగగొప్పెనే - తరగల్లు
ఒత్తిల్లి తట మొత్తెనే

అడవిలో చిఱుపాయ
లై వాకలై సోన
లై జాలులై కిన్నె
రటు పాఱి యిటు పాఱి
దివ్యనృత్యములతో - దివ్యనిస్వనముతో
దిగ్దిగంతము లంటెనే - సురనదీ
దీప్తి దిక్కుల చిమ్మెనే

జిలుగు టందియలతో
కులుకు క్రొన్నడలతో
వెలది కిన్నెరసాని
వలుత్రోవలుఁగ బోయి
తెలిపూల తేనెవాకలు వారగాఁ చేసి
తెనుగు వాగై పాఁగెనే - నత్రాఁసి
తెనుగు పాటలు పాడెనే

కిన్నెర సంగీతము

కోనలన్నీ ముంచుకొనివచ్చు సెలయేటి
చాన కిన్నెరసాని జలజలా స్రవియించు
తరగలో, పై కెగయు
నురుగులో, క్రొంగ్రొత్త
తేనె కాలువ లూరెనో - అమృతంపు
వాన చినుకులు జారెనో

తేనె తరగల పిండుతోన జలజల సాగు
చాన కిన్నెరసాని జాలైన మేలైన
వాకలో, అందాల

రాకలో, బంగారు
జిలుగు గంటలు మ్రోగెనో - చిన్నారి
బిగువు నవ్వులు సాగెనో

తేనెలై కలకండ సోనలై వానలై
చాన కిన్నెరపాట సాగులాడుట చూచి
చివరలో, చివురొత్తు
నవురులో, క్రొమ్మావి
వింతగా సిగ్గందెనో - కోకిలా
గొంతులో కద లాడెనో

చెఱకు పానక మెట్ట జీరపాకము వోలె
తరుణి కిన్నెరపాట తారు లాడుట చూచి
పువ్వులో, లేసంజ
రువ్వులో, దానిమ్మ
తెల తెల్లనయి పోయెనో - క్రొంజిల్క
పలుకులో పస దప్పెనో

పొద్దుకాకల జారిపోవు మంచునుబోలె
పొలతి కిన్నెరపాట పొంగిపోవుట చూచి
నీటిలో, కిన్నెరా
పాటిలో, అడవిలో
తోగుల్లు పారాడెనో - క్రొంజలువ
వాగుల్లు సాగాడెనో

పికిలి పిట్టల యీాలలకు క్రొత్తసాటిగా
సకియ కిన్నెరపాట జరగు లాడుట చూచి
సాములో, చిఱువెచ్చ
జాములో, మెల్లగా
పగలు పులకలు పొందెనో - మల్లెలా
సొగసు వెలుగులు చిందెనో

తొలి వెన్నెల చివుళ్ల తెలినిగ్గు విరజిమ్మ
వెలది కిన్నెరపాట విరిసి పోవుట చూచి
తెలుపులో, వెన్నెలా
మలుపులో, రేచాన
సిరివెల్లి పచరించెనో - విరిపూల
నెరతావి తెర మెంచెనో

తలిరాకుకన్న మెత్తని యందమునుబోవు
తరుణి కిన్నెరపాట తాన మందుట చూచి
ఎడదలో, ఆనంద
జడధిలో, లోకాలు
పులకితమ్మయిపోయెనో - రసవార్ధి
చులుకితమ్మయి పోయెనో

చిఱుత తంగెటిజుంటి జీబు చిక్కనవోని
చిన్నికిన్నెరపాట జీరసాగుట చూచి
పూలలో, తేనెల్ల
చాలులో, క్రొందేంట్లు
కదలు లాడుట మానెనో - వాకపై
పదువులై పరువెత్తెనో

ఒకసారి సన్నగా ఒకసారి విన్నగా
ఉవిద కిన్నెరపాట యొయ్యారములు చూచి
కళ్లలో, లేపచ్చ
మళ్లలో, పసిలేళ్లు
బెదరు చూపులు చూచెనో - మై నిగల్
నదరుగా కనిపించెనో

అంచ కన్నియయెల్గు అడవి సాగినయట్లు
అతివ కిన్నెర పాట అతిసన్నగిలి పోవ
పొరలలో, సనసన్న
తెరలలో, చిఱుగాలి
యాపాట సాగించెనో - ఉయ్యాల
తో పాటు వూగించెనో

అందకత్తెల జిల్గుటందె మ్రోసినయట్లు
చింది కిన్నెర పాట జిలుగుల్లు పోవగా
కూతలో, లేతమ్మి
మేతలో, రాయంచ
లాండోంటి ప్రేమించెనో - సింగార
ముండి కలయిక పొందెనో

ఏటి కిన్నెర పాట ఎగిరెగిరి మిన్నంది
సాటి తారల నడుమ చాలుగా నిరవొందు
దవ్వులో, జాబిల్లి
నవ్వులో, క్రొక్కారు
తలిరు పూవులు చిమ్మెనో - చొక్కంపు
తెలుగు వెలుగులు క్రమ్మెనో

కంచు గీసినయట్లు కదలు తరగలతోన
మించె కిన్నెర పాట మేలిపోకలు వోపు
నిగ్గులో, అందంపు
జగ్గులో, నన మొల్ల
ఒక పాటయై పోయెనో - తనుదాన
యెఱుగలేకే పోయెనో

ముద్దు ముద్దుగ నడచి ప్రోఢ వోలిక నాడి
మురిపమ్ముగా పాడి ముగుద కిన్నెర సాని
యెడదలో, ఎదురైన
బెడదలో, కష్టాల
కడలియే కల గాంచెనో - కన్నీటి
కడవలే ప్రవహించెనో

కడలి పొంగు

గాలి పిల్లలై పోయి పాడెనో
మొగిలు కన్నెలు పోయి చెప్పెనో
తగని కోరికచేత తనలో కడలిరాజు
సొగసు కిన్నెరసాని చూడాలె ననిపించి
ఉఱ్ఱట్ట లూగెనూ
మిఱ్ఱెక్కి చూచెనూ

మిస మిసని మింటికై పొంగెనూ
మసక మసకల కళ్లు విప్పెనూ
ఎంత దూరా నుందో యీ చిన్ని పడుచంచు

సంతోసమే మేను సకలమ్మున్గా మారి
మిరి మిర్రి చూచెనూ
బాట వేర్ళ్ల నిలచెనూ

ఉబికి కెరటా లూగులాడెనూ
గుబురులై ఉప్పొంగి పోయెనూ
తన యొడల్తన కేమొ తెలియ నట్లయిపోయి
తరుణి కిన్నెర అందమే లోక మయిపోయి
సళపెళా కాగెనూ
గలగలా వ్రాగెనూ

తన నీటిగుణ మెందు పోయెనో
తన చల్లదన మెందు దాగెనో
పరగ తనలోనున్న బడబాగ్నిశిఖ పొంగి
తన శరీర మ్మెల్ల దహియించి నట్లుగా
తట పటయి పోయెనూ
తపియించి పోయెనూ

గంగ తన యిల్లాలు కాదటే
యమున తన యిల్లాలు కాదటే
ఎంతమందీ లేరు ఇన్ని యేళ్లూ వచ్చి
చిన్నివాగును చూచి చిత్త మెరియించుకో
తనకు నిది తగదూ
కడలిరాజునకూ

ఏనాటి ముసలి యీ కడలీ
ఏనాటి పెద్ద యీ కడలీ
తిరిగి నలుగురిలోన తిరుగ నేర్చినవాడు
పరగ కామమునకై బడలిపోయె నటన్న
తన కేమి పరువూ
కడలి రాజునకూ

తన కున్న మరియాద యెంతా
తన కున్న గౌరవం బెంతా
లోకాలు తప్పుత్రోవల పోవునాయని
సర్ది చెప్పగలట్టి సామంతు డీ రాజు
తాను గా దిగెనా
తప్పు దారులకూ

అన్ని వాగులవంటి దగునా
అన్ని తోగులవంటి దగునా
మంచి కిన్నెరసాని మగని కెక్కినచాన
కొంచె మేమో పొంది కోప మిట్లయినంత
తన్ను పొందునటే
తనకు దక్కునటే

వాగుగా తా నెప్పు డైనదో
తోగుగా తా నెప్పు డైనదో
జల జలా స్రవియించి బిలబిలా ప్రవహించి

కడలిరాజు సొరంగు కౌగింటలో దూరు
టపుడె వ్రాసినదీ
అన్ని వాగులకూ

అని పొంగిపోయెనూ కడలీ
అని పొంగులాడెనూ కడలీ
తనపైన తారాడు పడవ లల్లలనాడి
వచ్చెనంచు తుపాను భయ మంది కొందగా
తెరచాప లూగా
కెరటాలు క్రిమ్మా

కెరటాలు పొంగినా కడలీ
తరగ లూగాడినా కడలీ
సొగసు కిన్నెరసాని చూ పందుకొనుటకై
గగనమ్ము కొసదాక కెరటాలు వుబికించి
దూరాలు చూచెనూ
బారలూ చాచెనూ

పొంగిపోయిన కడలి చూచీ
మిన్ను ముట్టిన కడలి చూచీ
ఈ అకాలపువేళ యేమో కడలి పొంగి
పోయెబో లోకాలు ముంచివేయునో అంచు
కళవళం పడెనూ
జగము లన్నినూ

ఊగులాడిన కడలి చూచీ
ఉబికిపోయిన కడలి చూచీ
ఉప్పు పెనగా వచ్చి ఉర్వి అంతా పొంగి
తెప్పలై నేలపై తేలియాడునో అంచు
కళవళం పడెనూ
జగము లన్నినూ

అదుగదుగో బాడబము పొంగే
అదుగదుగో నేలపై వచ్చె
అనిమానిసులు పిరికితనముగా చెప్పుకుని
మేనిలో ప్రాణాలు బిగియగా పట్టుకుని
కదలిపోయి రహో - ఒక రొకరి
వదలి పోవరహో

వచ్చె వచ్చెనటన్న కడలీ
పొంగె పొంగెనటన్న కడలీ
ఎంత చూచినను అట్లె నిల్చిపోవగా
ఎంత సేపటికి అట్లె నిల్చి ఉండగా
పిరికి తగ్గినదీ
జగము లన్నిటికీ

ఎట్లు పొంగిన దట్లు పొంగీ
ఎట్లు నిల్చిన దట్లు నిల్చె
ఒక నీటిబొట్టయిన ఉరలి నేలకు రాక

కడలి అచ్చోటనే కదలకుండుట చూచి
పిరక పోయినదీ
కొంతసేపటికీ

కడలి పొంగిన దంతె కానీ
కడలి ఉబికిన దంతె కానీ
కడలి తా చెలియలి కట్టదాటునె యంచు
కడలిమాత్రము బద్దె గడచిపోవునె యంచు
కడగి యనుకొనిరీ
బుడుతమానిసులూ

అన్నివిధముల లోక మాడెనూ
అన్నిరీతుల జగము చెప్పెనూ
చిన్ని కిన్నెరసాని చిత్తాన పొగ లెగయు
క్రొన్నివ్వాకలు లోన కుమిలించి దహియించు
ఎవ్వ రెఱుగుదురూ
నవ్వేటి జనులూ

కడలి మిన్నుల తాకు చూచీ
కడలి తరగలవ్రాగు చూచీ
కడలి తనకోసమై బడలుపడిపోవు నని
కడలి తనపై వలపు కమ్ముకొనివచ్చె నని
కిన్నె రెరిగినదీ
కీడు వలచినదీ

మనసులో పెద్దదిగు లుట్టీ
ఎదలోన పెద్దవగ పుట్టీ
కదలిపోయెడినీరు గడ్డకట్టించుకో
సాగిపోయెడినీరు సాగ కింకించుకో
బిట్టు కోరినదీ
బెట్టు కుందినదీ

ఓనాథ నిను వీడి వచ్చి
ఓరాజ నిను వీడి వచ్చి
నా యొడల్నయితమ్ము నానాజనులు కోర
యీ యోవపుంబ్రిదు కేల పొందితినిరా
అంచు వగచినదీ
అంచు లురలినదీ

అచటనే నిలిచిపో నెంచూ
అచటనే ఆగిపో నెంచూ
కాని నీటిగుణమ్ము కదలిపోవు నెగాని
చాన కన్నెరకోర్కి సాగించునే తాను
జలజలా కదలీ
బిలబిలా కదలీ

రాయడ్డముగ చేసి నిలుచూ
పాదలడ్డముగ చేసి యాగూ
ఇంత నిల్చితి నంచు నెంచి లో నుప్పొంగి
పొంత పొంతలరాళ్ళు పాదలు పైపైపొంగి
అడవి పరుగెత్తూ
అంతలో నేడ్చూ

కిన్నెరదుఃఖము

హా యని కిన్నెర యేడ్చెన్
తనమనోహరుడు శిలయైనాడని
తానేమో యీ వాగైనానని
హా యని కిన్నెర యేడ్చెన్

ఊగులాడు కెరటాల నాపుకొన
సాగులాడు తరగల్లు నిల్పుకొన
పాఱిపోవు తనగుణము చంపుకొన
చాలక చాలక చాలక చాలక

హా యని

తనతోం దరయును తనపతిపై ప్రియయు
తాను చేసినా తెలివితక్కువయు
తనపతి చూపిన త్యాగగౌరవము
తలచుకు తలచుకు భోరున భోరున

హా యని

ఏడుపునిప్పుక తెగసి చిమ్ముకుని
ఏటినీరముల నెండగట్టుకుని
చేటు తప్పిపోయేటిరీతిగా
బాట యేల కనరాదని రాదని

హా యని

చుక్కనైతే యీ బెడద తప్పునే
మొక్కనైతే యీవగపు తప్పునే
అక్కట నా చెలువుని దెన చేసిన
యిక్కలుషము నే దాటు టెట్లు లని

హా యని

కడలి లోకములు నేలేరాజట
కడలి ధర్మములు నిలిపేదొరయట
కడు పతివ్రతల కవయ నెంచుటలు
కడలికి తగునా తగునా యిట్లని

హా యని

అతడు మంచివాడే యగునేమో
సతివార్తై ప్రవహించిన దంచన

అతనికోసమే అయినదటంచును
మతి తలపోయుట తప్పెట్లగు నని

హా యని

ఏడ్చిఏడ్చి జల మెల్ల నెర్రనయి
ఏడ్చిఏడ్చి తనువెల్ల నల్లనయి
ఏడ్చిఏడ్చి నురుసుల్లు తెల్లనయి
ఏడ్చిఏడ్చి నడకల్లు వేగమయి

హా యని

బొట్టు బొట్టు కొక వేయిమొదలుగా
తరగ తరగ కొక వేయినోళ్లుగా
బడలి నీరమే యేడుపుమయమై
కడలిమ్రోత లెక్కుడు భయమిడగా

హా యని

గాలిపొరలలో కదలాడినవో
అడవిచెట్లలో అణగారినవో
వెలుగుదారులను విచ్చిచొచ్చినవో
కిన్నెరయేడుపు సన్ననిమెలుగులు

హా యని

కిన్నెరయేడుపు సన్ననిమెలుగులు
విన్న యడవిలో చిన్నిపులుగుగమి
కిన్నెరతోపాటుగ గొంతులలో సన
సన్నని యేడ్పులు జాలువార్చగా

హా యని

శిలయైనపతిం దలంచినగాలులు
మెలమెల్లగ తేన తరగల నూగగ
చలచల్లన ప్రాణమ్ములు తేరగ
తలిచిన కోలంది దుఃఖము పొంగగ

హా యని

కొత్తవాగు పరతెంచి వచ్చె నని
కొత్తతోగు పరతెంచివచ్చె నని
కొత్త కొత్త రయా పాలసీనియములు
కోరిలగవచ్చినపులులు దిగుల్పడ

హా యని

ఎక్కడెక్కడీమృగములు వచ్చెను
ఎక్కడెక్కడీపులుగులు వచ్చెను
ఎక్కడెక్కడీ గాలులు వచ్చెను
కిన్నెర నోదార్చుటకై పాపము

హా యని

కిన్నెరయేడుపు చూచి పులుగులూ
కిన్నెరదుఃఖము చూచి మృగములూ
కిన్నెరయేడుపు చూచి గాలులూ
ఓదార్చగలే కవియునేడ్చెనూ

హా యని

చూడివచ్చినాలేడి, కిన్నెరా
గాడి వారినా మెడదలోపలా

వాడి వాడి లేజివురు వత్తలై
బేడిసకన్నులనీరము వెట్టగ

హా యని

ఒడ్డునందు కుంజేటికూన లవి
చిన్ని చెవులు తెగనిక్కపొడుచుకుని
ముందుకాళ్ళు లింపొంద నెత్తి యో
దార్పలేక తెల తెల్లవోవగా

హా యని

గూళ్ళలోన తమ పిల్లల వదలెను
మేతకొరకు పోవాలని మానెను
అడవిపులుగు లల్లల్ల చేరుకుని
అడవివాగు నోదార్చవచ్చెనూ

హా యని

పికిలి పిట్టాలూ అడవి పిచ్చికలు
నీటిపులుగులూ నేలపులుగులూ
తెగగుమికట్టిన తెలుగు పిట్టలం
దొకటి యేడ్చి మఱియొకటి యేడ్వదా

హా యని

కిన్నర యేడుపు సన్నని యెలుగులు
మిన్ను మన్ను నడి మెడము నెడమునా
చిన్ని వెలుగులో పిన్నగాలిలో
సన్న సన్నగా జాలువారగా

హా యని

చిన్ని కిన్నెరా నన్నని యెలుగులు
పిన్నగాలి కెరటాల చొచ్చునూ
ఎన్నడో వెనుకటి బ్రతుకున నిక్కాలి
విన్నవాటివలె విరవిరబోవును

హో యని

చిన్ని కిన్నెరా నన్నని యెలుగులు
చిన్ని చెట్ల క్రొంజివురు లంటునూ
ఎన్న నందనముగున్న పూవులం
దున్న తుమ్మెదలరొదవలె మొరయును

హో యని

పడతి కిన్నెరా ప్రిన్నని యెలుగులు
అడవిపచ్చికలయంచున ప్రాకును
అడవి పావురా యెడబా టగ్గికి
గుడగుడ గొంతున కూసినయట్లగు

హో యని

అల్ల నల్ల కిన్నెర యేడుపు లవి
వెల్లివిరిసి గోదావరి కెరటము
లల్లలాడు నా నడిమిసందులో
మెల్లగ దూరెను మొర లిడుపోలిక

హో యని

అల్లనల్ల కిన్నెరయేడుపు లవి
మెల్లమెల్ల గోదావరిగర్భము

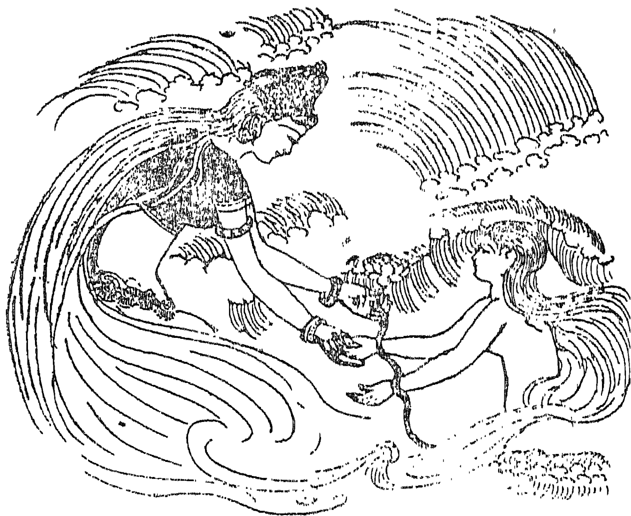
వెల్లిలోన చోరబారి మొత్తుకొని
గోల్లుమనుచు మొరపెట్టుకొన్నయవి
హో యని

గోదావరి యీవార్త విన్నదీ
గోదావరినది గుండె కరగినది
గోదావరినది జాలి పొందినది
గోదావరి కన్నీరు కార్చినది
హో యని

గోదావరినది పొంగివచ్చినది
గోదావరి తా నభయ మిచ్చినది
గోదావరి కెరటాలు చాచినది
గోదావరి రమ్మన్నది కిన్నెర
హో యని

కిన్నెర యెదలో పొంగిపోయినది
కిన్నెర యెదలో తాండవించినది
కిన్నెర మరి కన్నీరు కార్చినది
కిన్నెర తనకత చెప్పుకున్నదీ
హో యని

కిన్నెర తనకెరటాలు తగ్గినది
కిన్నెర తన యూగిసల నాపినది
కిన్నెర గోదావరికెరటాలకు
చిన్నియలలు తా నంది యిచ్చినది హో యని

గోదావరీ సంగమము

గోదావరీదేవి గుండె జలజలలాడి
ఆదగొని మనసు కదలాడీ   జాలి
పాదులో పెల్లగిలి వూడీ   కిన్నెరా
గేదంగి తెల్లరేకెత్తు క్రొత్తరగలో
చాదుకొని పెనుతరగ లూగే   ఆవాగు
నాదుకొని యూమెవగ పాగే

గోదావరీజాలిగుండె గూడులు కదలి
సాదుకిన్నెర కెదురుపోయీ   ఆమె
లోదిగులు తరగ చేదోయీ   వారించి

ఆదరముచే నాపాప సమము కౌగిట బూని
ఏది నీ మొగము నా తల్లి   అన్నదీ
నీదిగులు నిక మాను తల్లి

గోదావరీ పేదగుండె లోతులను గలగి
రా దగ్గరకు రమ్మ తల్లి   ఎంత
సాదువే నా ముద్దు చెల్లి   నీ వెన్ని
రాదగని కష్టాలరాశి నొగ్గితి వమ్మ
నీదుపతి శిలరూపు పొందీ   నీ వేము
ఓడె వసవాగుగా చిందీ

గోదావరీజాలిగుండె నొగులు తడిసి
నీ దుఃఖ మెంతదో తల్లి   నన్ను
నాదరువుగా సమ్మ చెల్లి   నిను చూచి
పేదలై లోకాలు సిద్దలై యోలేటి
జోదులే మతిచెడిరి తల్లి   నీయేడ్పు
రోదసిని నిండినది చెల్లి

గోదావరియెడద కోనలను కోతపడి
రా దగ్గరకు రమ్మ తల్లి   కడలి
జో దింక నిను కనదు చెల్లి   నాతల్లి
నాదు గర్భమున నిన్నాదుకుని ఉంటాను
నీదు నెగులునుపోవ చూడూ   కడలి
నీదు జోలికి నింక రాదూ

గోదావరీదేవి కోనమనసులో నోరసి
ఏది నీ యొడలు నా తల్లీ చేర్చి
నాదు కౌగింటిలో చెల్లీ తల్లి నీ
లేదలిరు కెరటాలు నాదుకాల్వల నింతు
నీదుబొట్టును కడలి కనడూ నాతల్లి
నీదుసంగతి కడలి వినడూ

గోదావరీమహాకూలంకషామృత
శ్రీదివ్యమధుతరంగాలూ చిన్ని
నాదుకిన్నెరతరంగాలూ కలసికొని
పోదిగాను గంగాసరస్వతులనీరములు
చాదుకొను తళుకు లురలించే చూడగా
సైదోడుతనము మెరిపించే

గోదావరీదేవి కొనతళుకుముత్తెముల
మాదిరి సెలంగు కెరటాలూ చిన్ని
నాదు కిన్నెర తరంగాలూ కలసికొని
లేదళుకు వెన్నెలలలో తలిరుమల్లికల
మూదలించిన యట్లు వాలిచే అవ్వాని
పాదలించిన యట్లు వలచే

గోదావరీదేవి కోరగించే మొగలి
వాదరు హారంగు కెరటాలూ చిన్ని
నాదుకిన్నెరతరంగాలూ కలసికొని

గోదుమలవన్నె తెలిగొర్రె మబ్బులజంట
ఊది కలసిన యట్లు పొలిచే అందాల
గాదిలికవుంగిళులు మలచే

గోదావరీదేవి కోలుమసగే సన్న
నాదు సేసే తరంగాలూ చిన్ని
సాదుకిన్నెర తరంగాలూ కలసికొని
పిదిలో పెద్దక్క పిన్నక్క సవ్వళ్లు
బోదె లొాదిగినయట్లు పొలిచే రతనాల
బాము లంచిన యట్లు పొలిచే

గోదావరీదేవిగునిసియాడే మీను
లీదులాడే తరంగాలూ చిన్ని
సాదుకిన్నెర తరంగాలూ కలసికొని
మీది వుయ్యాలలో మినమినను పసిపాప
మాదిరిగ కలసికొని పొలిచే నునుకాంతి
మేదురములై వెలుగు మెలిచే

గోదావరీదేవి కోరి కిన్నెరసాని
సాది తనలో కలుపుకొనెనూ నీటి
పాదులో గ్రుచ్చెత్తుకొనెనూ ప్రేమతో
నాదేవి యాచాన మోదాన కెరటాలు
సాదు నీరము కూడుకొనిరీ కోమలాం
భోదములవలె మొరసుకొనిరీ

గోదావరీ దేవి కోరి కిన్నెరసాని
పాది తనలో కల్పుకోగా   కడలి
పాదుకోరిక పెల్లగిలగా   కోపాన
ఆ దేవి నదలించ నాలోచనము చేయు
కాదంచు మదిలోన నెంచూ మనసులో
వాదించు రంగు చెడునంచూ

గోదావరీ దేవి గొప్ప వంశపురాణి
కా దనేందుకు వీలులేదూ   ఆమె
కా దన్నపని సేయరాదూ   అందులో
ఏది తనదెస న్యాయ మేదారి నాదేవి
కా దన్నపని మంచి దనునూ లోకాలు
వాదించితే మెప్పు గనునూ

గోదావరీ దేవి గొప్పగుణముల చాన
వాదుపొందేపనుల రాదూ   న్యాయ
మేదారి విడి యెందు పోదూ అందులో
ఆ దేవి మున్ను సీతారాము లొకరొకరి
నేదుకొను నెడబాటు నెరుగూ పరుల క
ష్టాదులకు మదిలోన మరుగూ

గోదావరీ దేవి కోరి కిన్నెరసాని
పాది తనలో కలుపుకొన్నా   కడలి
యేది చేయగలేక యున్నా   అందరూ

ఓ దొరా! నీ కట్టు లీదగులు కాదయా
కాదు పతిభక్తలను కోరా ఆవాగు
పేదరా లది నీకు మేరా

గోదావరీదేవి కొను సప్తఋషులు ఏ
డ్డాదివాహిని తప్పకోదూ తప్పా
నేదునే గాని కైకోదూ నీవు సి
గ్గేది కోపింతువా యేమొగము పెట్టుకొని
పోదు వాదేవికడ కింకా ఏరీతి
నాదేవికోఅ మాన్తు వింకా

గోదావరీదేవి గూడి కిన్నెరసాని
సైదోడుగా మారినంతా కోర్కె
కేదారి మాయమయినంతా తనపొంగు
మైదించుకొని కడలిలో దించుకొని కడలి
మీదిపొంగుకు దించుకొనెనూ లోలోన
నాదుగా తెగ మొరసికొనెనూ

గోదావరీనీరుకూడి కిన్నెరనీరు
ఏది యేదో తెలియనంతా కోర్కె
కేదారి మాయమయినంతా తొల్లింటి
సాదురూపము పొంది సాగి చెలియలికట్ట
కేదో మెలమెల్లగా చెప్పా పడవలకు
పోదారిగా నీర మొప్పా

గోదావరీదేవి కూడి కిన్నెరసాని
సోదిగులు లేక తెలివొందే చల్ల
సాదుతరగల గుములు చిందే మనిసిగా
నేదారినో చచ్చుటేగదా మరి యిపుడు
లేదు చావో తనకు నైనా అనుకుంది
లేదు చావును మగని కైనా

కిన్నెర వైభవము

తూర్పులో తెల్లనై తోచిన ఉషఃకాంత
తొలి మావిలేబూత దూసెను పికీకాంత
తలలపై రతనాలు తళతళా మెరిసేటి
నల్లత్రాచులు దూకి నాట్యమాడేటట్లు
మెరసింది కిన్నెరా ఒడ్డుల్లు
ఒరిసింది కిన్నెరా

పొందమ్మి తెలివొంద పొడిచింది క్రొంబొద్దు
మేల్కొను మొగాలతో మెఱగిన దడవిసద్దు
పసపుబట్టలు ఆరపట్టగా నేలపై

గాలి తేబారలలో కదలు లాడినయట్లు
కదలింది కిన్నెరా కాంతితో
మెదలింది కిన్నెరా

ప్రొద్దెక్కి గాలిలో పుట్టింది చిఱువెట్ట
పొదల బుర్రుమని కూసింది కోమటిపిట్ట
లేలచె ట్రాకెల్ల రాలి క్రొత్తచివుళ్లు
తొడిగి లేయెండలత్రోవ దూకినయట్లు
పొలిచింది కిన్నెరా తెలుఫుల్లు
మలచింది కిన్నెరా

జాము జామున్నర సాగెను చదల ప్రొద్దు
నెమలికూతలతోడ నిండిన దడవిసద్దు
తరగ విరిగినచోట తరణికాంతులు పర్బ్బి
గాజుముక్కలు సూర్యకాంతి మండినయట్లు
పొదలింది కిన్నెరా అందాలు
వదలింది కిన్నెరా

మిగుల తా నడిమింట మెరసిమండెను తరణి
నెగడె కాంతారమ్ము నిశ్శబ్ద మగు కరణి
మరకతమ్ములు నేల పరచగాపడ్డట్లు
పాయటాకులమీద పసిమి యూదినయట్లు
నడచింది కిన్నెరా సొగసుల్లు
ముడిచింది కిన్నెరా

మూడుజాముల ప్రొద్దు మొగి జారినది మింట
వెనుకపట్టెను తమ్మివిరిమేల్వాలకువంట
కళ్ళమ్ము తుడిచి పండిన గోదుమలకుప్ప
తూర్పుగాలులకు తూర్పారపట్టినయట్లు
జారింది కిన్నెరా   పైడిగా
మారింది కిన్నెరా

మూరగా బారగా ప్రొద్దు వాటారింద
పొలము పిచ్చికగుంపు పురుగుమే తేరింది
అడవిచెట్టులనీడ లవఘళించిన నీరు
నలువుతిరిగినస్వైరు నాట్యమాడినయట్లు
తరలింది కిన్నెరా   తరగల్లు
ఉరలింది కిన్నెరా

కొండ దగ్గరినగా కుంకింది ముదిప్రొద్దు
మింట వచ్చెను పిట్టగముల రెక్కలసద్దు
అడవిలో బోయ వేటాడినట్టి మృగాల
తొడునులం బడి నల్లతోగు వారినయట్లు
నడచింది కిన్నెరా   రంగుల్లు
ముడిచింది కిన్నెరా

నల్లగా రేచాన నడచింది తొలిజాము
గొల్లుగా బొబ్బలిడె కొల్పులుల్ పెనుదీము
దొడ్డదొరముంగిళ్ల తోరణాలుగ వ్రేలు

హరినీలమణుల కాంతులు ప్రబ్బినట్లుగా
మారింది కిన్నెరా ఊటలై
ఊరింది కిన్నెరా

నడిరేయి నల్లనై నాట్యమాడిన దడవి
విడిపులుల్ మృగముల వెదకి చంపెను తడవి
నీరుసాగునో యేమొ నీరు కన్పడరాక
తరగ నవ్వడిమాత్రి గురుతు పట్టెడు నిట్లు
పోయింది కిన్నెరా నలుపులా
చేయంది కిన్నెరా

శుక్లపక్షము వచ్చె చూచుచుండగ మింట
శోభిల్లె చిన్ని జాబిల్లి తారలజంట
తెచ్చి మణులుగ ఛాదీవెండి కంసాలి
మూసలో కరగించి పోసినయట్లుగా
ఆడింది కిన్నెరా తళతళ
లాడింది కిన్నెరా

తలిరాకుతుద దక్కె తారెను వసంతమ్ము
కోకిలోర్చెను నెమలికూతలకు పంతమ్ము
మగనిపే రెడబాటు పొగల నగమయిపోయి
బహు సన్నగిలిపోయి పాలిపోయిన మేన
మెరసింది కిన్నెరా, ఎదలోన
మొరసింది కిన్నెరా

ఎడనీరు కాల్వలై యేరులై పొర్లి
నడి మృగమ్ములు నప్పటిలె తిప్పుకొనురీతి
సాగింది కిన్నెరా బూదిరం
గూందింది కిన్నెరా

మండుటెండలు గాసి మాడ్చినది గ్రీష్మమ్ము
కొండయంచులనుండి కురిసినది హేమమ్ము
నీటిపుట్టము తొలగి నిలువెల్ల నిప్పులో
హొటియిసకలు మండి యెసగిపడిపోవగా
ఏడ్చింది కిన్నెరా తాను వెల్ల
మాడ్చింది కిన్నెరా
అడవిలో చిఱుపూటలయట్లుగా కదలాడి
పాలలో కలిపిన పంచదారవిధాన
రుచి హెచ్చె కిన్నెరా సిరిమణి
చ్ఛవి గుచ్చె కిన్నెరా

వడగళ్లతో వచ్చిపడె వానకాలమ్ము
పుడమి పచ్చికలతో పొంగెను ససాలమ్ము
పతిగుట్ట మొగిలుతోడున కుమ్మరించిన
అతిప్రేమవారి దేహమెల్ల నిండగా
సుడిసింది కిన్నెరా అందాలు
తడిసింది కిన్నెరా

నలగఁగొట్టిన పంగనామాలచెరుకులో
నలిబూదెరంగుపానకము జారినయట్లు
పడిచింది కిన్నెరా నల్లనై
నడచింది కిన్నెరా

అంచరెక్కలతోడ సరుగుదెంచె శరత్తు
పంచలందున తెల్పుపడె క్రౌంచము సరిత్తు
మొదలిపొంగులు పోయి పోనుపో స్వచ్ఛమై
దేరుకొన్న మనోహరునిప్రేమపోలిక
కదిలింది కిన్నెరా కెరటాలు
మెదలింది కిన్నెరా
బంగారుతీగలో పానకమ్మునుబోలె
మరియు చిక్కనగాక మరియు పల్చనగాక
తరలింది కిన్నెరా వజ్రరం
గురలింది కిన్నెరా

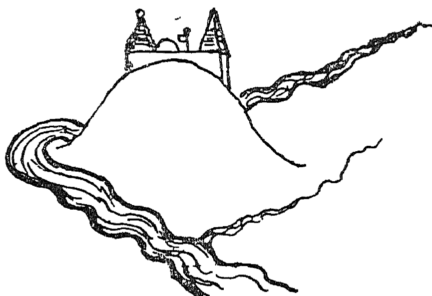
దిశదిశల్ మంచులో తేలించుకొనె కారు
తెల్లనై తరగల్లు తేలించుకొనె నేలు
రాణివాసమువొల్పు రమణి మేల్ముసుగులో
వెండితీగవితాన వెలిగిపోయెడునట్లు
వెలిగింది కిన్నెరా దారిలో
మలగింది కిన్నెరా

స్నానాభిషేకరంజన్నారికేళ గ
ర్భాంబువుల్ వాక్స్రై అడవి పారినయట్లు
కదిలింది కిన్నెరా ముత్యాలు
వదలింది కిన్నెరా

శిశిరాగమము వచ్చి చెట్లయాకులు దూసి
ముసలులై జంతువులు ముడుచుకుని కన్మూసి
పతిప్రేమ చూరాడి బహుగా సమాదరించి
పొలతిదేహమ్మెల్ల ముడుతలెల్ల సడలెట్లు
పొలిచింది కిన్నెరా నిలుకడల్
వలచింది కిన్నెరా
రాలి యెండినయాకు లోపలిపసి నీరసముల్
మాగి యెర్రని కొత్తమధువు కాలువయట్లు
తోచింది కిన్నెరా యెగ్రసై
యేచింది కిన్నెరా

ఋతువు ఋతువున మారు రుచులలో కిన్నెరా
కారు కారున మారు కాంతిలో కిన్నెరా
తెలుగు సత్కవిరాజుపలు కందుకోలేని
చవులూరి చవులూరి జలముల్ల ప్రోవులై
కదిలేను కిన్నెరా
సాగేను కిన్నెరా

తెలుగుదైవమ్ము భద్రాద్రిపై నెలకొన్న
రామయ్య అతనిదర్శనము చేసేతోవ
కాచింది కన్నెరా
తెలుగుయాత్రికుల కందిచ్చు చల్లనినీడ
పుణ్యాత్మ కిన్నెరా
తెలుగుయాత్రికుల కందిచ్చు చల్లనినీరు
పూతాత్మ కిన్నెరా
తెలుగుదైవమ్ము భద్రాద్రిపై నెలకొన్న
రామయ్య అతనిదర్శనము చేసేతోవ
కాచింది కన్నెరా

కోకిలమ్మ పెండ్లి

తేతబుర్రిలు కొక్కిరిస్తే
ఆతగాళ్లతో యేమిగానీ
తాతతాతలనాటి కతలూ
తవ్విపోస్తానోయ్ !

ఊగులాడే కడలితరగలు
నాగుబాముల కోడెలల్లే
ఒడ్డుదాకా పాకి పాకి
ఒరిగిపోతా యోయ్ !

ఒడ్డుదాకా అడివి, అడివిలో
దొడ్డచెట్లున్నాయి తరగల

వూగులాడే గాలిచేత
వూగుతుంటారోయ్ !

అడవిలోనూ కడలిలోనూ
అర్ధరాత్రివేళ అప్పుడు
తొంగరుకన్నుల చుక్కకన్నెలు
తొంగిచూస్తారోయ్ !

పొద్దుకూకే వేళ వొడ్డున
ముద్దు ముద్దుగ తిరుగుతూంటూ
సొగసునడకల గాలిపిల్లలు
సోకుపోతారోయ్ !

సుళ్లు తిరిగే కడలినడుమా
చూపు కందీ అందకుండా
తెప్పలేసుకు పాముపడుచులు
తేలిపోతారోయ్ !

ఒడ్డునే బంగారుచేలూ
ఒడ్డునే పూవుల్లుచేత్లో
ఊరికే యిట్లంటెచాల్ పా
లుబికిపోతారోయ్ !

* * *

నేను చెప్పేకతలు జరిగె
యెన్నినా ళ్లయ్యిందో అప్పుడు
మలలు పొదలూ కొండకోనలు
తెలుగునా డంతా !

కడలివొడ్డున పల్లె వొక్కటి
కలదు, ఆతే డున్నాడు దానికి,
అప్పటికి యీ తెలుగు లంతా
గొప్ప యెకిమీళ్లూ !

వెదురులో ముత్యాల పేరులు
కదురులో దారాలబట్టలు
ఎదురుగా నెలపొడిచినట్లే
ఏపుమీరేడోయ్ !

దొడ్డదొర, అతగాడి నేలలో
ఎడ్డిపనులే చేయ రెవ్వరు,
దొంగనాగరికతలో దేశం
తూలిపోలే దోయ్ !

ఉన్నవాళ్లకు ఎంత నేలా
దున్నుకుంటే చాలుతుందో
మించి ముట్టరుకూడ పైనా
చిన్న చెక్కయినా

మిగిలినా అడవ్వాంలు, కొండల
ఎగురుతూ, మబ్బాల కన్నల
తగులుతూ, తరిలోన వాసలు
కురుస్తుంటాయోయ్ !

అందరికీ కావలసినంత్రా
వుంది, యెవ్వరితోడ నవరిక
నెన్నడూ చూడలేమన్నా
చిన్ని తగవైనా !

ఆ వాంకి కూతుళ్ళు ఇద్దరు,
మోదుగులు పూశాయు పసవ్రులు,
వారి పేరులు, చిలకతల్లీ,
కోకిలమ్మానూ

కోకిలమ్మా నల్లనిదే
చిలకతల్లీ పచ్చనిదే
చిలకతల్లికి కోకిలమ్మకు
ఎప్పుడూ పడదూ

చిలకతల్లీ చిన్నానాడే
పలుక మొదలెట్టింది ముద్దుల
మొలకలై తండ్రికీ మేనూ
పులకరించిందీ

ఎన్నో యేళ్ళూ వచ్చినాయీ
కన్ను లింతగ తెరచినాదీ
పాపమేమూ! కోకిలమ్మకు
మాటలే రావ్వూ

చిలకతల్లికి రంగురంగుల
చీరలూ తెస్తాడు తండ్రి
కోకిలమ్మను ఊరికే నే
కోపపడతాడూ

చిలకతల్లి నవ్విపోతే
తండ్రి మారూ పలుకకుంటే
తల్లివంకా చూచి కోకిల
తెల్లపోతుందీ

చిలకతల్లీ వెక్కిరిస్తే
తండ్రి వచ్చీ కసురుకుంటే
తల్లివెనుకా దాగిపోతూ
తల్లడిలుతుందీ

తల్లి యేమీ చెయ్యలేకా
తాను కూడా విసుక్కుంటే
కోకిలమ్మా లోనె లోనే
కుమిలిపోతుందీ

రోజు రోజూ కడలి పొంగిల
రొదలలో కలసి యేడుస్తూ
నురుసులోపల పట్టేమాపోనీక
నిలిపి పోతుంది

అడవిలో యే చెట్టుకిందో
అంతే యెగ్గు తెలుసుకోని
కూరుచున్నది కూరుచుండే
కుంగిపోతుంది

చెట్టుతోనో పుట్టతోనో
చెప్పుకుందామన్న గానీ
ఎట్టివాడో వాడు నోటా
పెట్టలేదా యే

కొండవాగుల్లోను పొద్దూ
గూకులూ కూర్చుండే యినకలో
గూళ్ళు లేనీ పిచ్చికలకీ
గూళ్ళు కడుతుందీ

కొండవాగుల వెంట పోతూ
కొండపువ్వులవంక చూస్తూ
ఎంత పొద్దోయినా గానీ
యింటికే పోదూ

ఒక్కోకప్పుడు తెల్లవార్లు
అడివిలోనే వుండిపోతే
తల్లి ఊరక తెల్లవార్లూ
తల్లడిలుతుందీ

* *

వానరోజులు వచ్చిపోగా
చలిపగళ్లూ సాగిపోగా
ఆకురాలుట ఆగి చివురులు
జోకతాల్చాయీ

చివురులూ కొమ్మలాచివరా
గుబురులై గుబురులాచివరా
పూవులూ నాలుగూవై పుల
బుగులుకొన్నాయీ

చివురులో యీనెల్లై, పసిరిక
పూవుల్లో తేనెల్లై, పలపల
చిలకతల్లికి కోకిలమ్మకు
వయసు వచ్చిందీ

చిలకతల్లీ చమువు చూచీ
చిలకతల్లీసొగసు చూచీ
గాలిపిల్లలుకూడ లోపల
కలతపడ్డారూ

చిలకతల్లీ అందమంతా
చిందిపోయీ అన్నివైపుల
కనులచూడని వారుకూడా
అనుకునేవారే

చెట్లరాణీ తలాడిస్తూ
చిలకతల్లీవోసుకతలే
నింగిలో దవ్వ్యాస యెచ్చటూ
పొంగి పాడింది

పొద్దుకూకే వేళ తిరుగుతు
ముద్దు లొలికే గాలిపిల్లలు
చిలకతల్లీ అంద మెప్పుడు
వొలకపోస్తారూ

ఎల్లవారూ చిలకతల్లినె
పెళ్లికై కోరారు, తండ్రి
తల్లి మాత్రము పిల్లదాన్ని
కళ్ల కాస్తారూ

కడలిఅడవుల తేండ్లు తములో
కలుపుకుంటారేమొ అనుకుని
గడపదాటీ చిలకతల్లిని
కదలిపోనీరూ

ఇంటిముంగిలి దాటనీకా
ఇంటిపనులూ చేయనీకా
కంటికీ రెప్పాకేమల్లే
కాచుకుంటారూ

చిలకతల్లీసొగసువాకలు
చిలవలై పలవలై యందవు
మొలకలై తేనెలాచినుకులు
గలవరించాయీ

చిలకతల్లీఅంద మేమో
చిలకతల్లీపెళ్లి యేమో
తల్లి తండ్రీ కోకిలమ్మను
తలచనే పోరూ

* *

ఒక్కమధ్యాహ్నంబునందున
చెక్కులను కుండలప్రభ లవి
పిక్కటిల బ్రాహ్మణుం డొక్కరు
డక్కడికి వచ్చెన్

చిలకతల్లీతల్లిదండ్రులు
చేరవచ్చిన అతనికోసము
కోరినట్టివి యన్ని యిచ్చి
ఆదరించారూ

వేదపనసలు చెప్పుకుంటూ
పాదములకూ కాలు త్రివ్వుచు
ఆయనా తెలుగురాజింట్లో
ఆగివున్నాడూ

అతని వేదధ్వనులు వింటూ
అతని వర్చస్సంత కంటూ
చిలకతల్లీ అతని తపసలో
నిలిపివేశింది

సంగతంతా తెలిసి ఱేడూ
పొంగిపోయాడేమొ కానీ
తల్లికే చిలకతల్లంటే
వెళ్లకొచ్చింది

* * *

కోనలందూ అడవులందూ
కోకిలమ్మా తిరుగుతోంది
ఎంత యేడుస్తోందో తల్లీ
యింటికే రాదూ

ఏ యెఱుంగని నేలవాడో
యింటికొస్తే వాడిమీదా
చిలకతల్లీ వలపు తానూ
నిలిపివేశింది

కోకిలమ్మా యింటికైనా
రాక అడవుల్లోన తిరుగుతూ
పోక్కిళ్ళమారైంది, తల్లికి
కాకపోయిందీ

అడవులెంటా కోనవెంటా
బుడబుడా చను సెలలవెంటా
అడుగులూ తడబడా వెదుకుతు
నడచిపోయిందీ

రెండుజాముల వేళ ఘాలులూ
పండుకొని రొప్పేటిసీడల
గుండె గుబగుబలాడ పోయీ
కూతు వెదికిందీ

పెద్దపులులు సివంగులూ ద
ప్పికలు తీరగ నీరు తాగే
దొంగతోవల సెలమొదళ్లా
తొంగిచూశిందీ

అడవిమొకములు తిరుగులాడే
ఎడము లేనీ అడుగులొప్పే
అడవిలోపలికోన లెల్లా
తడివిచూశిందీ

పెద్దపులులను కూడ చంపి
పీల్చి పిప్పిగ చేసివేసే
అడవికుక్కలు పారిపులాడే
కడలు చూశిందీ

కోళ్లనూ తిని కొండసిలువలు
కళ్లు మూసుకు నిదరపోయే
బిల్లుడడవిలో వున్నరంటూ
వెళ్లి చూశిందీ

ఎచట పోయీ వెదకినానూ
ఎందు లేదూ కోకిలమ్మా,
ఎచ్చటుందో తల్లిగుండే
వ్రిచ్చిపోయిందీ

ఒక్కసెలయేట్లోకి వేరూ
మిక్కిలీపోయినా మునిణీ
ప్రక్కచెట్టూక్రింద కూర్చుని
స్రిక్కిపోయిందీ

తల్లివెనకా యింతసేపూ
మెల్లగా వస్తోంది కోకిల
తల్లిబాధా కళ్లచూశీ
గొల్లుమన్నాదీ

ఉరుములా వురిమింది కోకిల
మెరుపులా మెరిసింది కోకిల
వొక్కగంతున తల్లివొళ్ళో
వొచ్చిపడ్డాదీ

తల్లి బిడ్డను బిడ్డ తల్లిని
కళ్ళు మూసుకు కౌగిలించీ
ఒళ్ళు తెలియక చెట్టు మొదటా
ఒరిగిపోయారూ

ఒరిగిపోయిన తల్లి బిడ్డా
ఒరిగినట్లే అయిరిగానీ
ఒక్కసారైనా లేచి కళ్ళూ
తెరవనే లేదూ

తల్లిబిడ్డల ప్రేమ అంటే
యిల్లాగు వుండా లటంటూ
మెల్లగా పాడింది అడివిలా
పిల్ల సెలయేరూ

తల్లిబిడ్డల ప్రేమ అంటే
యిల్లాగు వుండా లటంటూ
కానలోని తీగలన్ని
కదలులాడాయీ

తల్లిబిడ్డల ప్రేమ అంటే
యిల్లాగు వుండాలటంటూ
గాలిపిల్లలు వెదురులో రా
గాలు తీశారూ

తల్లిబిడ్డల ప్రేమ అంటే
యిల్లాగు వుండాలటంటూ
ప్రకృతి దేవి వాళ్ల తెలియక
పాట పాడిందీ

ఎప్పుడూ గిలకలై అడవిలో
ఎచట చూస్తే అచట వుండే
చిన్నికోకిల లేక అడవీ
చిన్నబోయిందీ

కోకిలమ్మా తానమాడని
కోకిలమ్మా పుక్కిలించని
అడవిలోపలి పూటయేటికి
అందమే లేదూ

కోకిలమ్మా చివురు కోయని
కోకిలమ్మా పూలు తురుమని
అడవిలోపలిచిన్న చెట్లకు
అందమే లేదూ

కోకిలమ్మా తిరుగులాడని
కోకిలమ్మా లేని అడవీ
కోనలకు తోలుకారుటందం
కొరతవడ్డాదీ

తల్లిఅంటే అంతప్రేమా
వెళ్లగ్రిక్కిన కోకిలమ్మకు
చావు లేదని మావిచివురూ
సాగులాడిందీ

తల్లిఅంటే అంతప్రేమా
వెళ్లగ్రిక్కినకోకిలమ్మా
మునిగిపోదని అడవివూటా
ముర్మరించిందీ

తల్లి అంటే అంతప్రేమా
వెళ్లగ్రిక్కిన కోకిలమ్మా
బ్రతికి వస్తుం దంచు అడివీ
పాటపాడిందీ

పొద్దుకూకేవేళ వెన్నెల
ముద్దుగా కాసింది జాబిలి,
చావు లేనేలేదు ప్రేమకి
చావు లేదందీ

వానలన్నీ వెనుకపట్టీ
కోనలన్నీ నీరుపట్టీ
ఆకురాలే కారుకూడా
ఆగిపోయిందీ

చిన్న మొగమున కుంకుమిడినా
కన్నె పేరంటాలి మల్లే
చెలువుగా అడివంత కొత్తగా
చిగురు తొడిగిందీ

గోదుమావన్నె త్రాచల్లే
కొబ్బరీపాలల్లె అడవి
చిన్నివ్రూటా వాదిగ వాదిగీ
చెన్ను వాలికిందీ

* * *

ఎక్కడో అడివిలో చివరా
చక్కగా సన్నగా యేదో
చిక్కనైనా తేనెపాటా
జీరు వారిందీ

ఆపాట వింటూనె అడివీ
అడివిగా నిలువెల్ల, పోయిన
వొక్కచుట్టం వచ్చినట్లూ
పులికిపడ్డాదీ

సన్నగా పోతున్నవూటా
జాలు జాలింత్తై వెడల్తై
పట్టలేకా ఓర్పు జలజల
పరువులెత్తిందీ

కోకిలమ్మా అదుగో మళ్ళీ
కూసెనంటే కూసె నానీ
వచ్చెనంటే వచ్చె నానీ
బ్రతికెనంటే బ్రతికె నానీ

ఒళ్ళు తెలియక అడవివూటా
పొర్లిపోయిందీ
చెన్నుతరుగని మావిమోకా
చివురు తొడిగిందీ

అంతలోపల సశపి కందం
అతిశయించిందీ

* *

అంతలో పూవుల్ల రేడూ
వింతవింతల సోకు లేలిక
చెక్కులా నవ్వ్వాలు చిలుకుతూ
చేరవచ్చాడూ

ఏడాది కొకసారి వస్తా
ఏడాది కొకసారి తెస్తా
ఎన్ని పువ్వులు, అతని వేనూ
వన్నెలూ చిన్నెల్

వచ్చావటయ్యా పూలతేడా,
తెచ్చావటయ్యా పూలరాజా,
నీవు తెచ్చిన పూవులే కా
నికల కిస్తామూ

కోకిలమ్మను ముద్దు పెళ్ళి
కూతురును చేస్తాము, పెళ్ళి
కొడుకునూ చేస్తాము నిన్నూ,
కూర్చి వేస్తామూ

కోరి నీ అందానికీ మా
కోకిలమ్మా గొంతుకునకూ,
సొగసు చేతా పాట చేతా
తగిపోయిందీ

రావయ్యా ఓ పూలరాజా
రావయ్యా ఓ అందగాడా
కోకిలమ్మకు నీవు, నీకూ
కోకిలా తగునూ

*

వారిపెళ్లికి అడివి అంతా
తోరణాలైనాయి చివురులు
కాపలాకాసినై పులులూ
గండశిలలందూ

సన్నాయి పాడింది తెల్లని
సన్ననీసెలవ్రాట పూలా
వెన్నెలై ప్రకృతి తల్లేమో
కన్ను తెరిచింది

పూలసోనలు కురిసినై, తే
నెలపాటలు విరిసినై, అం
దాల త్రోవలు వెలిసినై, రాజ
నాలు పండినవి

చిలకతల్లి మహోస్వయంబున
నిలిచినవి సాంస్కృతిక వాక్కులు
కోకిలమ్మో తెనుగుపలుకూ
కూడబెట్టింది